Криворізька загальноосвітня школа-інтернат І-ІІ ступенів №1

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СЕМІНАР НА ТЕМУ:
«ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО, СОЦІАЛЬНОГО ТА ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ»

ДОПОВІДЬ

до психолого-педагогічного семінару

«Позитивні цінності педагога як чинник психологічного розвитку учнів»

(2015-2016 навчальний рік)

Підготував:
практичний психолог
Труляєв Р. О.

Кривий Ріг
2015

Позитивні цінності педагога як чинник особистісного розвитку учнів

Інтерес до «вищих», духовних проявів людини обумовив розгляд особистісних цінностей в якості окремого предмети вивчення психології. Якщо до цього психологів цікавили переважно динамічні сторони психічної діяльності (властивості нервової системи, темперамент), які лежать в основі емоційності людини, способу виконання та темпу діяльності, то зараз основним предметом все частіше виступають так звані змістовні сторони психіки (цінності, ідеали, смисли), що обумовлюють ставлення людини до праці, до оточення, до самої себе.

Традиційно для характеристики праці педагога використовується 3 базові утворення: особистість педагога, структура педагогічної діяльності (конкретні дії, вміння, навички, планування), педагогічне спілкування. При цьому головним інструментом впливу на учнів є саме особистість педагога, у склад якою і входять ціннісні орієнтації, ідеали, смисли роботи вчителя. Будучи вбудованими в структуру особистості педагога, вони мають вплив на характер педагогічної діяльності і спілкування, та разом з ними являються базовими компонентами праці вчителя: «Особистість вчителя є стрижневим чинником праці вчителя, що визначає його професійну позицію в педагогічній діяльності та педагогічному спілкуванні». Педагогу, який постійно опиняється в різноманітних ситуаціях педагогічної взаємодії, дуже важливо мати власні ціннісні орієнтири по відношенню до своєї професії, своїх учнів. Необхідність постійної взаємодії з учнем, що складає зміст педагогічної діяльності, вимагає від педагога орієнтацію на реалізацію цінностей, які лежать в основі оптимального ставлення до школярів. Тобто такого ставлення та поводження педагога з учнями, яке збереже їх психологічне здоров'я, забезпечить умови для повноцінного розвитку особистості (самоповага, самостійність, саморегуляція, прагнення до досконалості, вміння саморозвитку та ін.), а також сформує виражену мотивацію навчальної діяльності.

У зв'язку зі сказаним вище постає питання про те, які ж саме цінності будуть найбільш вагомими, значущими для педагога та успішності його діяльності.

На початку XXI ст. з'явилася перша класифікація універсальних людських цінностей та сильних рис характеру (VIA – Values-in-actions), яка була розроблена в рамках позитивної психології та стала альтернативою класифікатору симптомів психічних порушень та дисфункцій – DSM-IV. В основу класифікації покладені результати аналізу чеснот, які в різних культурах світу (конфуціанській, буддистській, індуїстській, іудейській, християнській, мусульманській) визнаються ключовими, фундаментальними людськими цінностями, якими керується оптимально функціонуюча особистість. До неї увійшли 6 позитивних цінностей та 24 особистісні властивості або риси характеру, що можуть бути притаманні тільки психологічно здоровим та благополучним індивідуумам. Позитивні цінності та «сильні» риси характеру представляють собою 2 ієрархічні рівні: виділені чесноти створюють вищий рівень аналізу та конкретизуються в компонентах більш низького рівня, в «силах характеру». Дотримання людиною позитивних цінностей сприяє формуванню в неї «сильних» рис характеру.

Класифікація позитивних цінностей та «сильних» рис характеру педагога (за К. Петерсеном, М. Селігманом)

ПОЗИТИВНІ ЦІННОСТІ	«СИЛИ» ХАРАКТЕРУ
Мудрість	1) допитливість; 2) любов до навчання; 3) відкритість новому досвіду; 4) креативність; 5) бачення перспективи, широта розуму;
Гуманність	6) соціальний інтелект; 7) доброзичливість; 8) любов;
Справедливість	9) громадянськість, кооперація; 10) справедливість; 11) лідерство;
Мужність	12) сміливість; 13) наполегливість, старанність; 14) чесність; 15) енергія, ентузіазм;
Помірність	16) саморегуляція; 17) обережність; 18) скромність; 19) прощення та милосердя;
Трансцендентність	20) розуміння прекрасного; 21) вдячність; 22) надія, оптимізм; 23) духовність та віра; 24) гумор.

Автори класифікації розглядають мудрість як характеристику когнітивних можливостей людини, її відкритості новому досвіду, схильності до накопичення інформації, прогнозування, адекватної оцінки життєвих подій. Мужність пов’язується з характеристиками саморегуляції, вольових проявів людини (таких, наприклад, як наполегливість); здатність, прикладаючи необхідні зусилля, долати перешкоди; хоробрість при відстоюванні власної самобутності. Гуманність виявляється у вмінні підтримувати доброзичливі стосунки з оточуючими, проявляти доброту та піклування. Під справедливістю в даній класифікації розуміється громадянськість, об'єктивність, відповідальність перед групою, здатність до вирішення складних соціальних питань з урахуванням прав кожного члена суспільства. Помірність виявляється в розвинених навичках саморегуляції, стриманості та скромності. Трансцендентність – це здатність до духовних проявів, переживання надії та радості, до виходу за межі індивідуальної екзистенції; до діяльності, що не спрямована на збереження життя та забезпечення матеріальних потреб; це переживання надії та радості, які пов’язані із впевненістю в наявності сенсу життя та призначення існування кожної людини.

Яким же чином сформованість у структурі особистості педагога позитивних цінностей впливають на психологічний розвиток його учнів? В чому полягає психологічний механізм такого зв'язку?

Одним з важливих компонентів психологічного механізму є наслідкові результати сформованості в структурі особистості педагога позитивної цінності «Мудрість». Відомо, що чесноти, в основі яких лежить позитивна цінність «Мудрість», забезпечують педагогу можливість успішно виконувати свої професійні функції як суб'єкта накопичення нових знань та передачі їх учням. Задоволеність собою, яку при цьому відчуває педагог, підвищує його самооцінку, виступає доступним джерелом позитивних емоцій і, як наслідок, робить педагога гуманним та справедливим по відношенню до учнів.

Взаємодія з педагогом з вираженими позитивними особистісними властивостями в результаті дії механізмів наслідування, трансляції та

проектування призводить до формування в учнів рис особистості, конгруентних властивостям вчителя.

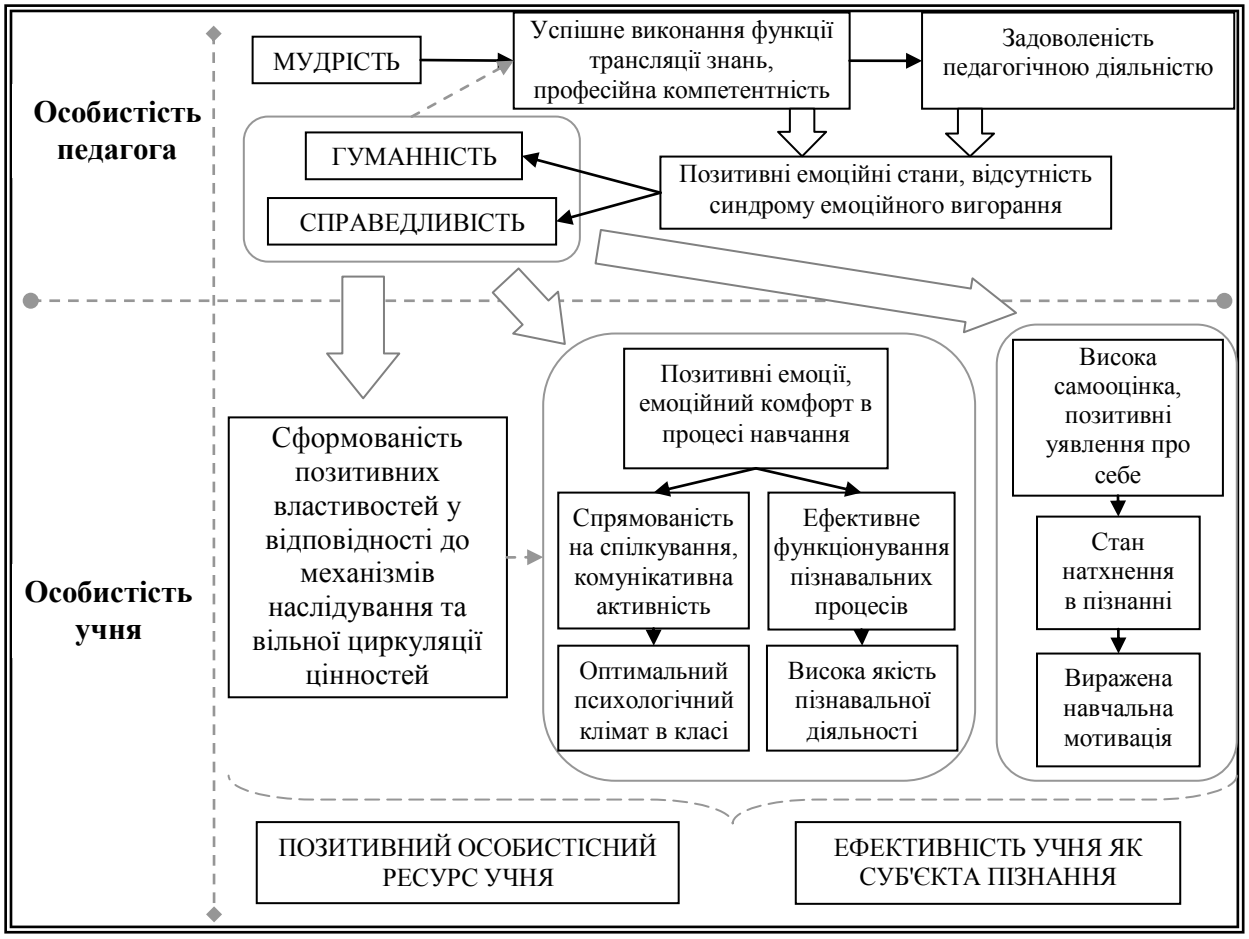

Ще один конкретний ефект впливу полягає у високій імовірності виникнення позитивних емоційних станів учнів в процесі взаємодії з мудрим, гуманним та справедливим педагогом, що характеризується оптимальним з психологічної точки зору ставленням до школярів. Переважання позитивних емоцій благотворно відображається на протіканні розумової діяльності, підвищуючи навчальну успішність, і сприяє спрямованості на спілкування та гуманному ставленню учнів один до одного, що забезпечує оптимальний психологічний клімат в класі.

Гуманність та справедливість особистісно зрілого та психологічно здорового педагога виражається в орієнтації на неупереджене оцінювання учня, а також на надання емоційної підтримки. Таке ставлення, зокрема, об'єктивне оцінювання навчальних досягнень формує впевненість учня в собі, сприяє виникненню стану натхнення в процесі навчально-пізнавальної діяльності, підвищуючи навчальну мотивацію.

Таким чином, змістові характеристики виділених американськими дослідниками універсальних чеснот, дають можливість стверджувати, що сформованість в структурі особистості таких цінностей як «Мудрість», «Гуманність» та «Справедливість» є важливою умовою досягнення цілей педагогічного процесу. Саме ці особистісні властивості педагога складають його

позитивний ресурс, яскраво проявляються в процесі спілкування з учнями та задовольняють їх ключові потреби (у пізнанні, у безпеці, у гуманному ставленні дорослого та ін.).

Література

1. Носенко Е. Л., Труляєв Р. О. Позитивні цінності як чинник особистісного розвитку суб'єктів навчання : монографія – К.: «Освіта України», 2014. – 192 с.
2. Носенко Э. Л., Труляев Р. А. Позитивный личностный ресурс педагога и субъективное благополучие учеников // Вопросы психологии, 2013, №5 – 176 с. (с. 14-24).
3. Труляев Р. А. Позитивный личностный ресурс педагога и особенности эмоциональных состояний его учеников // Психологическая наука и образование PSYEDU.ru 2013, №3 [Электронный ресурс]. URL: http://psyedu.ru/ (дата обращения: 13.10.2013).
4. Труляєв Р. О. Позитивні цінності та властивості особистості педагога як чинник успішності учнів: Дис. канд. психол. наук: 19.00.01 / Р. О. Труляєв. – Київ, 2013. – 220 с.